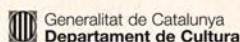

re-descobrint CENTCELLES

Exposició.
Del 27 d'abril de 2016 al 8 de gener de 2017.
Museu Nacional Arqueològic de Tarragona.
Plaça del Rei, 5. Tarragona.

DOSSIER DE PREMSA

Amb la col·laboració de:

D.L. T-1693/2015

Exposició “RE-DESCOBRINT CENTCELLES”

Del 27 d’abril de 2016 al 8 de gener de 2017

Museu Nacional Arqueològic de Tarragona
Plaça del Rei, 5.
43003 Tarragona

Inauguració: Dimarts 26 d’abril a les 19:00 h.

Re-descobrint Centelles, exposició organitzada pel Museu Nacional Arqueològic de Tarragona –amb la col·laboració de l’Ajuntament de Constantí i de l’empresa Repsol– vol proposar, al conjunt de la societat, una nova mirada a aquest singular monument, declarat Patrimoni Mundial l’any 2000, que des de sempre ha atret arqueòlegs i estudiosos del món romà, de la història i de l’art.

L’any 1993, el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona va dedicar a Centelles la primera de les exposicions de la sèrie “Monuments a l’abast”, quan tot just s’acabaven d’inaugurar els treballs de restauració i museïtzació portats a terme per la Generalitat de Catalunya i que van permetre impulsar nous programes per potenciar la posada en valor de Centelles per al conjunt de la societat. Vint-i-tres anys després, la consideració de Centelles com a Patrimoni Mundial i les noves propostes d’interpretació sobre la seva funcionalitat i cronologia –la darrera, la presentada per Josep Anton Remolà, conservador del MNAT, i Meritxell Pérez, col·laboradora del MNAT– acrediten la necessitat de plantejar una nova mirada a Centelles per compartir-la amb el conjunt de la societat.

Re-descobrint Centelles proposa un itinerari pel propi monument i per la seva intensa i densa historiografia i, també, una reflexió sobre l’enorme potencial social que –en el terreny de la sensibilitat i del coneixement– un conjunt com Centelles permet desplegar.

Articulada en quatre àmbits –*Centelles, un patrimoni excepcional / Centelles, un enigma per resoldre / Centelles, Patrimoni Mundial, patrimoni de tots / Centelles... reconstruint la seva imatge*–, l’exposició aplega i presenta per primera vegada, entre d’altres, un conjunt excepcional de documents i materials generats pels investigadors i estudiosos que han passat per Centelles al llarg del anys. Entre d’altres el conjunt de dibuixos realitzats per Lluís Domènech i Montaner i els seus alumnes de l’escola Superior d’Arquitectura de Barcelona,

a inicis del segle XX; o una selecció de la imprescindible i exhaustiva documentació generada pels responsables i col·laboradors de l'Institut Arqueològic Alemany de Madrid des dels anys 50 del segle passat, en el meritori procés d'estudi i recuperació del monument.

Presenta, també, la darrera proposta de reconstitució arquitectònica sobre Centcelles, a la llum de les noves interpretacions i de l'estudi de les restes conservades, aplicant les noves tecnologies infogràfiques.

Una exposició que vol incitar el visitant a recórrer els escassos sis quilòmetres que el separen d'aquest singular i excepcional monument.

Horaris:

Del 27 d'abril al 31 de maig : Laborables de 9:30 a 18 h

Diumenges i festius de 10 a 14 h

De l'1 de juny al 30 de setembre: Laborables de 9:30 a 20:30 h

Diumenges i festius de 10 a 14 h

De l'1 d'octubre al 8 de gener: Laborables de 9:30 a 18 h

Diumenges i festius de 10 a 14 h

Dilluns: tancat

PRESENTACIÓ

L'interès que des de sempre, ja en època del Renaixement, han desvetllat els imponents testimonis conservats de la Tarragona romana no va passar mai per alt l'existència de Centcelles, un monument singular, allunyat del nucli urbà de Tàrraco, fins fa no massa anys enmig d'un paisatge agrícola, en l'actual terme municipal de Constantí.

La mirada dels erudits i dels acadèmics sobre Centcelles ha estat una constant, mereixent un espai privilegiat en les principals i més influents obres científiques dedicades a Tàrraco i –en general– a la història, l'art i l'arqueologia dels primers segles de la tardoromanitat a Hispània i a l'occident romà.

Re-descobrint Centcelles proposa –en la intimitat que proporciona la Sala d'exposicions temporals del MNAT– un itinerari pel propi monument i per la seva intensa i densa historiografia. Us proposa, també, una reflexió sobre l'enorme potencial social que –en el terreny de la sensibilitat i del coneixement– un conjunt com Centcelles permet desplegar.

Voldríem que aquesta exposició fos també un acte de reconeixement a totes les persones i a totes les institucions que al llarg del temps han dedicat la seva capacitat científica i intel·lectual a explorar les respostes als molts interrogants que, des de sempre, Centcelles ha plantejat i que encara queden per resoldre. I que fos, al mateix temps, un incentiu per visitar el propi conjunt per, coneixent la seva rica història, poder valorar encara més tota la càrrega d'emotivitat que es desprèn de les seves restes.

D'altra part, l'actual disponibilitat de les noves tecnologies digitals facilita formalitzar les reflexions respecte a un gran ventall de qüestions. I ho hem volgut aprofitar, apuntant, en la darrera part de la mostra, els trets fonamentals de com considerem, avui, què havia i/o podia ser la volumetria d'un conjunt, el de Centcelles, que degué estructurar-se, tot ell, com una unitat funcional. Una formalització que, no obstant, requerirà anar revisant per incorporar les dades derivades d'una recerca avui no tancada.

Francesc Tarrats Bou

Director del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

L'EXPOSICIÓ

Àmbits de l'exposició:

- **Centcelles, un patrimoni excepcional**
- **Centcelles, un enigma per resoldre**
- **Centcelles: Patrimoni Mundial, patrimoni de tots**
- **Centcelles... Re-creant la seva imatge.**

TEXTOS

Centcelles, un patrimoni excepcional

El conjunt monumental que coneixem com Centcelles es troba en un suau pendent del tram final del marge dret del riu Francolí, entre aquest i Constantí, a uns 5 km de Tarragona.

Les restes visibles corresponen a un extens edifici, de més de 90 m de llargada, orientat est-oest i amb la façana principal encarada al sud. Destaquen les tres sales centrals, presidides per l'anomenada sala de la cúpula. Aquesta s'enlaira per sobre de la resta de l'edifici i conserva bona part de la decoració de mosaic. A l'extrem occidental es localitzen diferents àmbits de caràcter residencial i diverses estances corresponents a dos banys. L'extrem oriental, molt més malmès, és de més difícil identificació.

“Cerca de la villa de Constantín se muestra un muy antiquísimo edificio que se dice Censellas y sin duda es obra de los romanos”

(Lluís Pons d'Icart, 1572)

Ll. Pons d'Icart, autor del *Libro de las grandezas y cosas memorables de la ciudad de Tarragona* publicat el 1572, és el primer en afirmar la romanitat de Centcelles, aleshores ermita de Sant Bartomeu.

La seva ubicació en un ambient rural i la contundència i fortalesa de l'obra havien facilitat la seva preservació i la reutilització posterior per a funcions de caràcter religiós i agrícola.

"...no tiene caserío alguno, sólo se ven trozos de un antiquísimo edificio enteramente derruido, en el que se supone por tradición que hubo un tribunal en tiempo de los Romanos"

(Pascual Madoz, 1847)

L'activitat litúrgica a Centcelles va cessar de forma definitiva amb la desamortització de béns eclesiàstics l'any 1855. Poc després, l'any 1859, la finca va ser adquirida per Antoni Soler per convertir-la, a finals del segle, en mas. Va ser en aquell moment quan les restes van ser visitades per erudits

locals, com Bonaventura Hernández Sanahuja, que van donar notícia de les primeres troballes arqueològiques documentades.

"Hace algún tiempo había notado que habiéndose desgajado algunos pedazos de yeso de la cúpula de San Bartolomé, se observaban varios dibujos, pero creyendo que serían pinturas gastadas y de poco mérito, no di importancia a aquel suceso, mas días atrás estuvo el Padre Pallarés con otros compañeros suyos a visitar aquellas ruinas y la casualidad les hizo descubrir que toda la cúpula era un mosaico de mérito"

(Antoni Soler, carta al seu fill Conrad, 1877)

Dóna una idea prou aproximada de la situació de l'edifici en aquest moment la descripció que A. Soler fa a la carta que envia al seu fill Conrad, explicant-li el descobriment del mosaic de la cúpula. Aquest descobriment va atraure l'interès de nombrosos estudiosos i erudits els quals van emprendre les primeres intervencions per intentar la seva neteja i recuperació.

La conversió de la finca en mas –segurament entre 1893 i 1898– va comportar importants reformes en l'edifici: la sala de la cúpula es va compartimentar en planta baixa, pis i golfes, afectant de manera important el monument.

Personalitats com B. Hernández Sanahuja, Á. del Arco, E. Morera, Ll. Domènech i Montaner o F. Camprubí van dur a terme les primeres actuacions destinades a la seva recuperació, estudi i interpretació del mosaic i de la seva iconografia.

L'any 1931, atesa la seva ja reconeguda importància, Centcelles va merèixer la seva catalogació com a monument historicoartístic.

"La planta baja tiene un suelo moderno de la misma época que los pisos, y se había dividido, mediante unos tabiques, en un vestíbulo y una bodega. La prensa para la uva se encontraba en el nicho situado al sudeste, junto al qual un pasillo moderno conducía a las construcciones del lado este. El nicho del sudoeste está ocupado por una escalera, también moderna. En el centro de la sala se había convertido una cámara subterránea abovedada en lugar de fermentación de vino, mediante revestimiento de cemento"

(Helmut Schlunk / Theodor Hauschild, *Informe preliminar*, 1962)

A finals de la dècada dels cinquanta del segle passat s'inicià, de la mà de l'Institut Arqueològic Alemany de Madrid, una de les etapes més fructíferes per a la recuperació i el coneixement de Centcelles.

Va ser un projecte de gran abast, d'intervenció integral en el monument, dirigit per H. Schlunk i Th. Hauschild. Després d'uns treballs previs de documentació gràfica dels mosaics (1956-1958), l'adquisició del monument per part de l'Institut Arqueològic Alemany l'any 1959 va permetre endegar altres actuacions adreçades, principalment, a la consolidació i restauració de l'edifici i, en

especial, del mosaic i les pintures de la sala de la cúpula. L'any 1969 es van iniciar els treballs de desmuntatge de la distribució interior de la sala de la cúpula, una tasca fonamental per a la recuperació del monument.

Paral·lelament es van dur a terme actuacions arqueològiques, tant a l'interior com a l'entorn de l'edifici, i d'estudi i anàlisi arquitectònica i iconogràfica. Tota aquesta intensa activitat va generar un extens conjunt documental que es conserva a l'arxiu de l'Institut Arqueològic Alemany de Madrid.

L'octubre de 1978 el Govern alemany va cedir el monument a l'Estat espanyol, passant més tard a ser gestionat per la Generalitat de Catalunya.

Centcelles, un enigma per resoldre

Centcelles continua sent, malgrat l'atenció i l'interès que ha rebut per part d'estudiosos i científics al llarg del temps, un enigma per resoldre.

Han estat diverses les interpretacions que s'han proposat sobre la seva funció i cronologia.

La primera d'elles, de la mà de Lluís Pons d'Icart, al segle XVI, atribueix a l'edifici una funció judicial en base a una interpretació errònia de l'etimologia del topònim Centcelles ("cent cadires").

Les més significatives han incidit en el seu ús religiós, funerari, residencial o militar.

Els interrogants són sovint més interessants que les respostes. Queden moltes preguntes per resoldre.

La recerca resta oberta.

- **Centcelles, un edifici religiós?**

Diversos autors han interpretat Centcelles com un edifici de culte cristià establert en època tardoromana o visigoda sobre les restes d'una vil·la o d'unes termes precedents. Bonaventura Hernández Sanahuja, Emili Morera, Ángel del Arco i Lluís Domènech i Montaner són els representants més significats d'aquesta interpretació.

"[Durant l'imperi de Constantí el gran] se levantó encima de estas calcinadas ruinas y con lo aprovechable de ellas, un espacioso monasterio de ascéticos cenobitas, dedicados á la propagación de la religión verdadera, bajo la advocación de San Bartolomé (San Bartomeu), con su correspondiente basílica ó templo, y baptisterio contiguo,..."

(B. Hernández Sanahuja, 1888)

"Centcelles són les runes d'una institució rel·ligiosa cristiana del segle IV i potser del següent, (...). Contenen: una gran Sala Baptisteri; els restes d'una *Cellae memoriae* (...), i l'angle sodoest arrunat d'una Església o Basílica, probablement de tres naus, i algún altre reste de parets d'edificacions importants no precisables. (...)"
(Ll. Domènech i Montaner, 1931)

- **Centcelles, un mausoleu?**

Altres estudiosos han vist Centcelles com un panteó monumental (mausoleu) destinat a un personatge d'alt rang d'època tardoromana. A més de la interpretació de F. Camprubí, destaca la proposta de H. Schlunk, Th. Hauschild i A. Arbeiter –investigadors de l'Institut Arqueològic Alemany– que atribueixen el suposat mausoleu a l'emperador Constant, assassinat l'any 350 dC. En la seva formulació final, el mausoleu (sala de la cúpula) degué erigir-se aprofitant les obres –inacabades– per a la construcció d'una vil·la.

"La importancia arquitectónica y decorativa del monumento, juntamente con la toponomástica, nos lleva a sospechar que fué el mausoleo de algún noble cristiano, quizá de la familia imperial de Constantino, cuyas posesiones en la comarca de Centcelles bien pudieran haber dado origen y nombre al antiquísimo pueblo de Constantí..."
(F. Camprubí, 1953)

"..., Centcelles sería un monumento sepulcral para el ex emperador Constante, derrocado por Magnencio en el año 350, siendo Magnencio el patrocinador del acondicionamiento artístico, con lo cual las cuatro escenas del registro C con personajes sentados representarían a la cuasi tetrarquía tal como entonces se produjo."
(A. Arbeiter, 2002)

- **Centcelles, una vil·la?**

També s'ha proposat identificar Centcelles com una vil·la aristocràtica. En els mosaics de la sala de la cúpula es mostrarien escenes d'autorepresentació del propietari o dels propietaris: el *dominus* i la *domina* segons Rainer Warland, o – en opinió de Javier Arce– el bisbe de Tàrraco.

"Las escenas de Centcelles con cathedra representan una investidura o varias investiduras -en un ámbito religioso cristiano"
(J. Arce, 1994)

"Está claro que la sala abovedada de Centcelles, conectada con la sala tetragonal de al lado, forma parte de una serie de habitaciones en torno al peristilo de la villa de acuerdo con una larga tradición arquitectónica de la casa o la residencia romana."
(J. Arce, 2002)

"Die Mosaikausstattung von Centcelles verbildlicht jenes Ideal eines aristokratischen Landlebens, in dem die vielfältigen Arten der Jagd und die literarische Musse gepflegt werden konnten."
(R. Warland, 2002)

- **Centcelles, un campament militar?**

Darrerament, basant-se en l'anàlisi arquitectònica i el context històric, s'ha proposat identificar Centcelles amb el nucli principal de la base d'operacions dels exèrcits imperials a Hispània durant bona part del segle V.

“Nuestra propuesta plantea identificar Centcelles con el campamento base de Asterio y su ejército en Tarraco. Se presentan, también, algunas consideraciones preliminares sobre la decoración de la sala de la cúpula de acuerdo con la nueva función y cronología, todavía en un estadio incipiente de desarrollo.”

(Josep Anton Remolà/ Meritxell Pérez, 2013)

Centcelles: Patrimoni Mundial, patrimoni de tots

L'any 2000, Centcelles –conjuntament amb dotze elements més de la ciutat romana de Tàrraco– va ser declarat Patrimoni Mundial.

Aquesta gran construcció de l'antiguitat tardana és un element fonamental per entendre el món romà. És, també, una gran eina educativa. Una eina de coneixement i desenvolupament per a la societat més propera –Constantí i el seu entorn–, però també un element d'atracció per al conjunt de la societat.

Al llarg dels anys, des de la seva incorporació als circuits patrimonials s'han desplegat a Centcelles un gran nombre d'activitats i propostes, amb l'objectiu de donar-li un ús social generalitzat i útil.

Alguns dels darrers projectes, com “Centcelles, el nostre objectiu” –una proposta de participació ciutadana impulsada pel Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, l'Ajuntament de Constantí i tots els centres educatius de la població, –amb el patrocini de l'empresa Repsol– o el “Projecte WikiArs a Tarragona” –desenvolupat, en col·laboració, per Amikal Wiquimedia, l'Escola d'Art i Disseny de Tarragona i el MNAT–, es projecten més enllà de les seves parets i –fent-los presents a través de les noves eines de comunicació– s'ofereixen al conjunt de la societat, amb la voluntat d'implicar la ciutadania en la recerca, coneixement i difusió d'un patrimoni que és de tothom i que té, en aquest ús i complicitat, la seva raó de ser.

Us convidem a endinsar-vos en aquesta selecció d'activitats participatives:

Centcelles, atractiu en blanc i negre –on es recullen algunes de les visites realitzades a Centcelles per grups diversos des de 1905 fins als anys 60–; **Centcelles, patrimoni de tots** –dedicat a l'acte de donació de Centcelles a l'Estat Espanyol per part del Govern Alemany, l'any 1978–; **Restaurar per difondre / Difondre per apropar** –que recull algunes imatges del projecte de restauració portat a terme per la Generalitat de Catalunya, inaugurat el 1990 per l'aleshores president de la Generalitat Jordi Pujol, així com

imatges de l'exposició "Monuments a l'abast: Centcelles", realitzada al MNAT l'any 1993–; **La mirada de la població escolar de Constantí: Dibuíem Centcelles!** –una proposta d'acostament de Centcelles a la població escolar de Constantí l'any 1993, que va generar 547 mirades diferents sobre Centcelles a través del dibuix–; **Fem d'arquitectes! Construïm a la romana!** –les activitats educatives desenvolupades pel MNAT a Centcelles i utilitzades pels escolars, les famílies i altres públics–; **Viatge al passat: reconstruint la Història** –Els programes de reconstrucció històrica realitzats pel MNAT sobre la Tardoromanitat dins del Festival Tàrraco Viva–; **Modus operandi: El patrimoni accessible per a tothom** –un projecte de reconstrucció sobre els oficis de la construcció d'edificis i la seva decoració en època romana accessibles a tothom– **"Totes les Arts porten a Centcelles!"** –un programa pensat per a tothom per apropar-nos a Centcelles a través de la dansa, la música, la literatura i el cinema–; **Exposició virtual i real "Records com veies Centcelles?: Cercant la complicitat** –cercant als autors dels dibuixos sobre Centcelles vint anys després del projecte "Dibuíem Centcelles!"–; **"Centcelles, el nostre objectiu": un projecte per a l'educació i la participació** –una oportunitat per fer de Centcelles un element significatiu per a la formació i, al mateix temps, fer participar a la població escolar de Constantí en el coneixement, la conservació, la valoració i la difusió d'un patrimoni fonamental d'aquesta població, un projecte que l'any 2014 va rebre el Premi Didascàlia a activitats docents sobre l'antiguitat clàssica, dins dels Premis Auriga i que es pot consultar a: <http://www.mnat.cat/?page=activitats-cicles-actuals&id=objectiu>; **Un espai per a tot, un espai per a tots** –de sempre Centcelles ha estat un espai que ha acollit usos i activitats diverses, històricament des de la seva primera utilització, encara per concretar, va servir com a església i com a mas. Després de la seva recuperació i obertura a la societat pels seus espais s'han realitzat conferències, presentacions, concerts, casaments... –.

Centcelles... Re-creant la seva imatge.

La conservació del conjunt monumental de Centcelles, encara que important, és, com la major part del nostre patrimoni historicoarqueològic, parcial i fragmentària. Desenvolupar propostes d'interpretació que el facin comprensible ha estat, també, una de les línies de treball desenvolupades en els darrers anys.

A partir de la iconografia didàctica, utilitzada per recrear el procés evolutiu de l'edifici i el seu entorn o –mitjançant els més recents models en 3D, aplicant la tecnologia digital– per refer les estructures, recuperar la volumetria i reflexionar sobre la funcionalitat dels diversos àmbits arquitectònics.

Aquests treballs serveixen per confirmar algunes de les teories existents sobre l'estructura i funcionament de l'edifici, així com per descobrir detalls i aspectes desconeguts o poc evidents.

Del que no hi dubte és que aquestes propostes ajuden tant a la investigació com a la difusió i la comprensió del nostre patrimoni, convertint-se en una eina de gran utilitat per a la recerca, però, també per a l'educació i la difusió.

Un treball que no està de cap manera tancat, sinó obert a noves propostes i reflexions.

ACTIVITATS

Durant el període de presentació de l'exposició es portaran a terme les següents activitats:

- Dimecres, 27 d'abril: Presentació dels treballs del curs 2015-2016 del projecte "Centcelles, el nostre objectiu" per part de tots els centres educatius de Constantí. Centcelles, de 10 a 12:30 h. MNAT, Ajuntament de Constantí, Repsol.
- Dijous 28 d'abril: Conferència "Re-construint Centcelles: una proposta de restitució arquitectònica", a càrrec de Josep Anton Remolà, conservador del MNAT i de Ferran Gris, doctor arquitecte. Sala d'actes MNAT 19:00 h
- Visites comentades a l'exposició. Diumenges 8 de maig, 12 de juny, 10 de juliol, 14 d'agost, 11 de setembre, 9 d'octubre, 13 de novembre, 11 de desembre de 2016 i 8 de gener de 2017, a les 12 h.
- Divendres, 27 de maig. Tàrraco Viva. Activitat "Mans a l'obra!. construcció i decoració al món romà".
Activitat adreçada als grups escolars per al coneixement de les tècniques constructives i decoratives d'època romana, d'una manera participativa.
Lloc: Conjunt monumental de Centcelles.
Horari: 9:30 – 15 h (Reserva prèvia)
- Dissabte 28 i diumenge 29 de maig. Tàrraco Viva
Modus operandi. Els oficis entorn a la construcció i la decoració en el món romà.
Una aproximació als diferents oficis relacionats amb la construcció i la decoració d'edificis, a l'entorn de Centcelles, que n'és un magnífic exemple. El treball sobre la pedra, la preparació dels diferents materials que intervenen en la construcció, la realització dels mosaics, la decoració escultòrica... Un conjunt de propostes, participatives, per conèixer les tècniques constructives i decoratives d'època romana a Centcelles.
Lloc: Conjunt monumental de Centcelles
Hora: 11 h
- Club de lectura sobre la novel·la *Etheria* de Coia Valls, del 27 de setembre al 18 d'octubre. En col·laboració amb la Biblioteca Pública de Tarragona i el taller de Lectura de l'ONCE.

CRÈDITS EXPOSICIÓ

Projecte i organització

Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

Direcció

Francesc Tarrats Bou

Guió i coordinació general

Pilar Sada

Textos i documentació

Montserrat Perramon

Josep Anton Remolà

Pilar Sada

Francesc Tarrats

Disseny de l'exposició

Lluís Pau/IDP

Disseny gràfic

Marc Valls

Aixecament, restitució i muntatge audiovisual

Ferran Gris

Fotografia

Gemma Jové

Col·laboració:

Carles Guinot

John Patterson (IAAM)

Correcció textos

Cori Ribó

Traducció textos anglès

Paul Turner

Administració i suport al muntatge

Juli Molas

Sonia Navarro

Ester Ramón

Marta Serrano

Muntatge

Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

Amb la col·laboració de:

Acutangle, S.L.

Digital Color

Fusteria Prabe

Indústries Gràfiques Gabriel Gibert, S.A.

Maud, Gran Format

Polman, S.L.

Successors de J. Moncunill, SL

Transport

SIT

Agraïments

Aquesta exposició ha estat possible gràcies a la generositat i la col·laboració de l'Institut Arqueològic Alemany de Madrid, que ha cedit els materials i la informació dels projectes d'investigació i de recuperació que va dur a terme a Centcelles.

El nostre agraïment a la seva directora, Dirce Marzoli, als seus col·laboradors, Michael Kunst, Elisa Poch i John Patterson i als investigadors i professionals que tant van aportar per al coneixement de Centcelles, en especial al Dr. Theodor Hauschild.

A l'Ajuntament de Constantí i a l'empresa Repsol, per la seva incondicional complicitat en els projectes desenvolupats.

Als centres educatius de Constantí, que participen en el projecte "Centcelles, el nostre objectiu",

Alumnes de 5è d'EP de l'Escola Centcelles, cursos 2012-2013, 2013-2014, 2014-2015 i 2015-2016.

Alumnes de 5è d'EP de l'Escola Mossèn Ramon Bergadà, cursos 2012-2013, 2013-2014, 2014-2015 i 2015-2016.

Alumnes de 1r d'ESO del Col·legi Turó, cursos 2012-2013, 2013-2014, 2014-2015 i 2015-2016.

Alumnes de 4rt d'ESO de l'Institut de Constantí, cursos 2012-2013, 2013-2014, 2014-2015 i 2015-2016.

Grup de treball del projecte:

- Escola Centcelles: Maijo Juncosa, Samuel Montes, Gumer Ortega, Germán Palacios, Gabi Regaña, Adriana Rubio i Eva Vázquez.
- Escola Mossèn Ramon Bergadà: Araceli Bertran, Fernando Martos, Carles Páez, Josep Piñol, Jordi Prieto, Lluís Torrents.
- Institut Constantí: Montse Bergadà, Nati Cabré, Rosa Claros i Mercè Grané.
- Col·legi Turó: Ricard Barot, Anton Borràs, Josep M. Bru, Gonzalo Giménez, Ignasi Martínez i Josep Mª Santamaria.
- Ajuntament de Constantí: Dolors Fortuny (Regidora d'Ensenyament), Silvia Puerto (Cursos 2012 a 2015) i Daniel Rodriguez.
- Museu Nacional Arqueològic de Tarragona: Francesc Tarrats (direcció), Pilar Sada (gènesi i coordinació del projecte), Montserrat Perramon (documentació), Josep Anton Remolà (recerca), Gemma Jové (fotografia i suport informàtic).

Agraïm, també, la col·laboració de:

Arxiu Històric del COAC-Barcelona

Arxiu Municipal de Constantí

Biblioteca de l'Institut National d'Histoire de l'Art, París

Obdúlia Bofarull

Abel Bruch

Andreu Carrascal

Josep Estivill

Núria Masnou

Lluís Papiol

Josep Mª Sabater

Rafael Soler

Toni Ranchal

Rita Udina